తండ్రి రిక్షా తొక్కాడు. కొడుకు ఇంజన్‌రిక్షా కొన్నాడు. తండ్రి అవసరంకొద్దీ అవినీతితో రాజీ పడితే, కొడుకు నిజాయితీ నిరూపించుకున్నాడు. ఈ రకం ప్రగతిని హర్షిస్తేసరిపోతుందా?

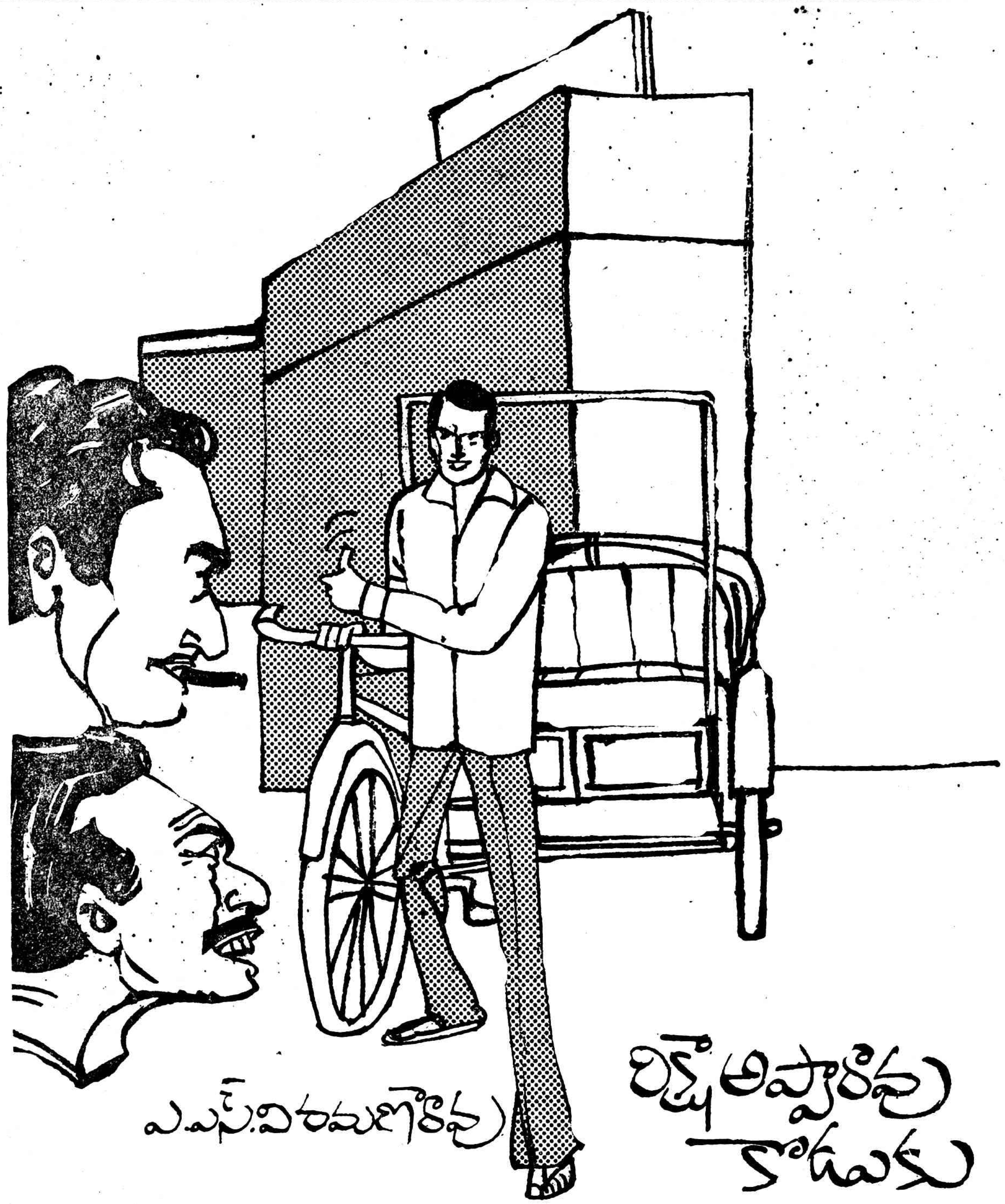

రిక్షా అప్పారావు కొడుకు

ఎ.ఎస్.వి.రమణారావు

నాకు నిజంగా గుర్తులేదు.

వారం రోజుల కిందటొచ్చాడు వాడు. నాకు తెలీని మనిషికాదు. ఎన్నోసార్లు యింటినుంచి ఆఫీసుకీ, మార్కెట్ నించి ఇంటికీ నా మహాకాయాన్ని అవలీలగా వాడి రిక్షాలో మోసుకెళ్ళాడు వాడి పేరు అప్పారావు. "అప్పిగా" అనేపిలుపు రెండో సారినుంచి కూడానూ.

వాడి కొడుకు బి. కాం. ఫస్టు క్లాసులో పాసయ్యేడనీ ఫలానా ఆఫీసులో నాలుగు వుద్యోగాలు ఖాళీగా వున్నాయని; ఇంటర్వ్యూకి పంపే కేండిడేట్ల లిస్టులో వాడి పేరు

ఎలుకలు - కొన్ని నిజానిజాలు

- భారతదేశంలో ఎఫ్. ఎ. ఒ (F. A. O) జరిపిన సర్వే ప్రకారం ఎలుకల జనాభా 2.400 మిలియన్ల నుంచి 4.800 మిలియన్ల వరకు వుండవచ్చునని అంచనా! అంటే ప్రతీ మనిషి నివసించే చోట మూడు ఎలుకలుంటాయని అంచనా! (ఇంకొక సర్వే ప్రకారం ఒక వ్యక్తికి ఆరు ఎలుకలుంటాయని లెఖ్ఖ).
- ఒక సెకనుకు 30 ఎలుకలు పుడతాయి.
- ఒక జత ఎలుకలు (ఆడ, మగ) మూడు సంవత్సరాలలో 35 కోట్ల సంతతిని ఉత్పత్తి చేయగలవు!
- ఒక ఆడ ఎలుక ఒకేసారి 5 నుంచి 10 పిల్లలను ఈనగలదు.
- ఎలుకలలో 500 జాతులు ఉన్నాయి.
- ఒక సెంటీమీటరు పరిమాణంలో ఉన్న రంధ్రంలోకూడా ఎలుక సులభముగా దూరగలదు.

- ఇరవై అడుగుల ఎత్తునుంచి ఎలుక కిందకుపడినా దాని దేహానికి ఏ ప్రమాదమూ సంభవించదు. సంచలన శక్తి కోల్పోదు.
- కాలువలలో ఎలుకలు ఒక కిలోమీటరు లోపు వరకు ఈదగలవు.
- ఏ విధమైన ఆహారం లేకుండా ఎలుక ఏడు రోజులు జీవించగలదు. నీరు లేకుండా రెండు రోజులు ఉండగలదు.
- ఆరు ఎలుకలు తినే ఆహారం ఒక మనిషి తినే ఆహారానికి సమానం! ఎలుక ఆహారం తినకపోయినా ఆహార పదార్థాలను వాటి మలిన పదార్థంతో, కేసరాలతో మూత్రంతో కలుషితం చేస్తాయి. ఎలుక తినే ఆహారంకన్నా అది కలుషితంచేసే ఆహారం పది రెట్లు ఎక్కువ!
- ఎలుకలు విద్యుత్తీగలను తెంపడంవల్ల అగ్ని ప్రమాదాలు సంభవించవచ్చు.
- ఎలుకలు ఒకటి రెండు సంవత్సరాల పిల్లలను కొరకడంవల్ల మరణాలు సంభవించినట్లు ఆధారాలు వున్నాయి.

— పరిగి గోపీనాథ్

ఉండేటట్టుగా చూస్తే చాలనీ తరవాత తిప్పలు తనే పడతాననీ వొచ్చాడప్పుడప్పిగాడు.

నా చేతుల్లో పనే

అయినా సీనియారిటీ అదీ చూసే పంపేను. వీడేమి డబ్బులిచ్చే రకంకాదు. ఆ మాత్రం దానికి రూలుకి వ్యతిరేకంగా వెళ్ళడమెందుకు?

మళ్ళీ వొచ్చాడు ఇప్పుడు.

డబ్బుగానితెచ్చాడా? తెస్తే తీసుకోవాలా. అక్కర్లేదా అని ఆలోచించుకుంటూ వాణ్ణి వరండాలో నిలబెట్టి హాల్లో అద్దం దగ్గర అనవసరంగా మూణ్ణిముషాలు నిలబడ్డాను.

డబ్బు తీసుకోకూడదని నిశ్చయాని కొచ్చి యివతలి కొచ్చాను.

రెండు చేతులూ జోడించి నిలబడ్డాడు అర నిమిషంపాటు ఆ రెండు చేతులూ వూడదియ్యనేలేదు. వినయంగా వొంగాడు. "డబ్బు తేలేదన్నమాట" అనుకొన్నాను.

పావుగంట పెట్టాడు క్లాసు.

ఏమిటిటా.

ఇంటర్వ్యూకిపిల్చేరుటవాడి కొడుకుని?

అంతా బాగానే ఐందిట.

అక్కడ ఆఫీసరు సిక్ అయితే మేనేజరే సెలక్షన్ చేస్తున్నాట్ట. ఆయన్నికూడా రిక్షాలో నన్ను లాగినట్టే ఊళ్ళో అనేక చోట్లకి అనేకసార్లు తన రిక్షాలోతిప్పాట్ట. ఆయినా నాలాగే ధర్మరాజట.

అయితే ఆఫీసరు హాస్పిటల్లో వుంటూ ఒక కేసుకి స్ట్రాంగ్ రికమెండేష నున్నాది అదిగాని పాటించకపోతే పీకలు పోతాయి సుమాఅని కబురెట్టాట. హైదరాబాదు నుంచి హెడ్డాఫ్‌ది డిపార్టుమెంటుగారి పి ఎస్. ఒకాయన వొచ్చి మరో వేకెన్సి బుక్ చేసుకునాట్ట మూడోది సాక్షాత్తూ ఆ శాఖ అమాత్యుల వారి మేనల్లుడికే యివ్వాలిట. నాలుగోది "ఓపెన్ కాంపిటీషన్" (అదే, రిజర్వేషను లేనిదన్నమాట)

మొత్తం నాలుగు ఖాళీలకు నేను పంపిన కేండిడేట్లు ఇరవయ్యిద్దరు. ఈ ఒక్క ఖాళీక పందొమ్మిది మంది అవుతున్నారు.

సెలక్షన్ సాధారణంగా ఆఫీసరుగారే చేసారుట. ఇంటర్వ్యూకి కేండిడేట్లను పంపమని రాశాక, మేం లిస్టు పంపాక అతని జీపుకి ఏక్సిడెంటయి ఆస్పత్రిలో చేరి- నమ్మకమైనవాడూ, సీనియరూ, వయసుమళ్ళినవాడూ గదా అని సెలక్షను మేనేజరుకి వదులున్నానని హెడ్డాఫీసుకి టెలిగ్రామిచ్చి ఓ.కే తెప్పించి ఈ బాధ్యత మేనేజరుమీద వొదిలాట్ట.

రాకరాక సెలక్షన్ పవరు వచ్చింది కదాని ఆలోచించకుండా టెండర్లు పిల్చే రకంకాదట ఆ మేనేజరు. "ఎక్కడేటి బెడిసిగొట్టేసినాదోగాని బాబయ్యా, పరమ రాజు నాంటి ఆ బాబు గూడా వెయ్యి రూపాయి ల్దెమ్మంతండు." అన్నాడు అప్పిగాడు.

"ఎక్కడో బెత్తాయించి ఇచ్చి" అన్నాను. "ఈ రోజుల్లో వెయ్యి రూపాయలంటే ఏమీకాదు. నీ ప్రాణానికి అదో పెద్ద బరువైతే కావచ్చుగాక. పెగా; నీ కొడుకు పన్లో చేరితే ఆ వెయ్యీ రెండు నెలల్లో సంపాదించేస్తాడు" అన్నాను.

"తమురూ అనాగే అంతారా?" అన్నాడు అప్పిగాడు.

ఆ మాట కష్టంగా, బాధగా అన్లేదు వాడు.

చిరునవ్వుతో అన్నాడు.

"నోకం అంతా అనాగే అంతన్నారు. మా కుర్ర నమిడీ కొడుక్కు మాత్రం నంచవిచ్చి నువ్వుద్దేగం కొంతే మాత్రం నా నందులో కెల్నంతే అని కూకున్నాడండి ఓర్నంజికొడకా ఇప్పుడంతాలక్కాయంత్రేనా అంటె విని సెబెడతన్నాడు గాడు."

"వాడికెందుకుతెలియనిచ్చావు ఇదంతా? గుప్‌చుప్‌గా ఆ మేనేజరు గాడెవడికో డబ్బట్టి గెళ్ళి ఇచ్చేసి అంతా నీ మహిమేనా వెధవా అని నీ కొడుక్కి చెప్పెయ్యాలి. అదీ పద్ధతి. ఆ మాత్రం తెలీదా?" అన్నాను.

అప్పిగాడు బుర్ర గోక్కున్నాడు "అనాక్కుర్రేన్దు బాబయ్యా" అని మళ్ళీ ఐదు నిమిషాలు మీటింగు పెట్టాడు.

దాని సారాంశమేమిటయ్యా అంటే-

అప్పిగాడి దగ్గర- వాడి మొహం, వాడి

నెలకు రు. 1000/-లు సంపాదించండి

ఫొటోగ్రఫీ రు. 6/-; డ్రాయింగ్ & పెయింటింగ్ రు. 8/- ట్రాన్సిస్టరు రేడియోగైడ్ రు. 10/- రేడియోగైడ్ రు. 10/-; వివాహజీవితం 100 బొమ్మలతో రు. 7/-; మెడికల్ సెక్స్‌గైడ్ 88 బొమ్మలతో రు. 10/-; టైలరింగ్ & కటింగ్ గైడ్ రు. 7/-; 300 కుటీర పరిశ్రమ గైడు రు. 15/-; 350 ఎంబ్రాయిడరీ డిజైనులు రు. 8/- ప్రతి ఒక్కటి పోస్టేజి 1.50.

ILFA BOOK DEPOT,
ALIGARH-25.

వార్తలకు, వ్యాఖ్యలకు

"ఆంధ్ర జ్యోతి"

దిన పత్రికనే చదవండి.

డాక్టర్ వి. కె. రావ్, R.A., సెక్స్ స్పెషలిస్ట్

వైద్యవిద్వాన్-వైద్యాచార్య హస్తప్రయోగం, నరముల బలహీనత, అంగము చిన్న బడుట, శీఘ్ర స్ఖలనము- శుక్లనష్టము, సుఖ రోగము మరియు మానసిక వ్యాధులకు ఆయుర్వేద చికిత్స. పోస్టు ద్వారా కూడా చికిత్స గలదు.

రావూస్ క్లినిక్,
టి. బి. రోడ్. తెనాలి. ఫోన్ : 700.

SUVARNA

ఉచితం ఉచితం ఉచితం

తెల్లమచ్చలు

ఏ రకం తెల్లమచ్చలైనాసరే వాని రంగు మరియు ఎర్రమచ్చలరంగు మా ప్రఖ్యాత ఔషధం "డాగ్ వినాశక్" వాడిన యెడల మూడు దినములలో మారును. అటుపైన మామూలు చర్మంవలె నుండి పోవును. ప్రచారం కొరకు 1 సీసా మందు ఉచితంగా పంపెదము. వెంటనే వ్రాయండి Address :

Samaj Kalyan (R L. 78)
(P. o) Katri Sarai (Gaya)

కంత దబ్బెక్కడిది? రెక్కాడితేగాని డొక్కాడదు. ఈ కుర్రాడి తరవాత నలుగురు పిల్లలు. విశాఖపట్నం గనక హార్బరంటూవుంది గనక, హార్బరు బేరాలు వీడికూడా కొన్ని వున్నాయి గనక రోజుకి పది రూపాయలు మిగుల్తాయి అంతకెంత తక్కువయినా ఒకపూట పస్తే. అయితే రిక్షా స్వంతం గనక అదమ్మేసి యెనిమిది వందలూ ఇంకో సింహాచలంగాడి దగ్గర అప్పుగా రెండొందలూ కలిపి వెయ్యి చేద్దామనుకున్నాడు. ఆ సింహాచలంగాడు రెండు వందలు అప్పిస్తానుగానీ నాలుగువందలిచ్చినట్టు కాయితం రాయాలి. ఆ కాయితంమీద నీ కొడుకు సంతకం వుండాలి. అని కండిషన్ పెట్టేట్ట రిక్షాకి షావుకారి దగ్గర వెల కట్టించుకొని, సింహాచలంగాడి దగ్గర కాయితం రాసుకుని ఒరే అయ్యా దీనిమీద సంతకంట పెట్రా అనీ సరికి తెలివైన వెధవ కదా, నిమిషాలమీద అన్నీ ఆరా తీసి వీడు చెప్పక పోయి సరికి తన్నినంత పని చేస్సేట్ట. దాంతో వీడి పెళ్ళాం వున్న సంగతంతా చెప్పేసి నాయనా యిదంతా నీకోసమేరా యిందులో మీ అబ్బకి కలిసొచ్చే దేమీలేదూ అని బావురు మన్నాదిట. అప్పుడు రిక్షా అప్పిగాడి కొడుకు ఇలాంటి వ్యవహారం ససేమిరా వీల్లేదనీ, నాన్న ముసిలాడై పోయి రిక్షా లాగడానికి సత్తువ చాలక పోతే ఈ వుద్యోగం చేసే బదులు తనే ఆ రిక్షా లాగి కుటుంబాన్ని పోషిస్తాననీ. అంతేకాని ఇలాంటి వెధవ పని చేసి సంపాదించిన ఉద్యోగం తను చెయ్యననీ పేచీ పెట్టాట్ట.

"అయితే యిప్పుడేంటంటావు?" అన్నాను వాచీ చూసుకుని.

నాకు నిజంగానే అవతల బోల్డు పనున్నాది.

రిక్షా అప్పిగాడు మళ్ళా బుర్ర గోక్కున్నాడు "ఎనాగో ఇంత దూరం తమురే కాసినారు ఈ కాస్త పున్నెంకూడా తమురే కట్టుకోండయ్యగారూ. ఆస్పటల్లోవున్న ఆపీసరుగారు తమురికి శానా జోస్తీయట కదా; ఆరికి శాత వొకమాట అనిపించేత్తే ఆడికా పనిత్తారు. పన్లో జేరీ జేరగానే రాత్తిరికి రాత్తిరి నాను రిచ్చా అమ్మేసి మరొక్కడో మరొక్కడో కడమా సొమ్ము తెత్తాయించి మేనేజరు బాబుకి యెయ్యి రూపాయలూ ఇమగట్టుకుంతానండి."

వాడి స్కీము నా కర్థం కాలేదు.

ఆఫీసరుచేత మేనేజరుకి రికమెండేషను చేయించడం; వెనకనించి మేనేజరుకీ వెయ్యి రూపాయలూ జమకట్టీడమూ నూట.

"అర్థముకాకపోడానికింద లేటుంది బాబయ్యా. రేపు మా కుర్రగోణ్ణి తమురి దగ్గిరికి పంపుతాను. ఆడు రాకపోతే నానే నాక్కొత్తాను. వోరి సమిడీ కొడకా మీ యయ్య నంచవిచ్చి నీకు ద్దేగం యేయించడం నేదురా; నానే మీ ఆపీసరుకి మీ కుటమానం గురించీ. నీ మంచి బుద్ది గురుంచీ శెప్పినాను. యెల్లి జావీనయిపోయి సక్కగ పన్జేసుకోరా అని సెప్తారు. ఆడెలిపోనిచ్చి మెనేజీరు బాబు తమురు దగ్గర దిజువు పరుత్తాను ఆ బాబడిగిన సొమ్ము నానెగేసీనని. సత్తెప్పెమాణకంగా యిచ్చేత్తానని తమురు నా గురుంచి పూశీ వుండండి బాబూ అంతే నానడిగేది. ఇందల మాయనేదు మరమంనేదు. ఆడు పన్లో జావినయిన రాత్తిరే నాకు రిచ్చా అమ్మి సొమ్ము జతపరిత్తాను బాబయ్యా: నా పిల్లలు సాచ్చి"

వాడి మాట నాకు నమ్మకమే.

కాని ఆ మేనేజరుగారెవరో నేనసలు ఎరగను. ఎప్పుడో వొకటి రెండుమాట్లు ఫోన్లో మాట్లాడేనంతే.

అయితే ముఖ పరిచయంలేదన్న కారణం చేత అప్పిగాడి కోరికని తోసి పుచ్చడానికీ మనసొప్పలేదు. అప్పిగాడి కోసం నేనింకా ఎక్కువే చెయ్యగలను. ఆ మేనేజరుగారెవరో ఆయనకూడా కొందరు బంధువులూ, స్నేహితులూ వుంటారుకద. వాళ్ళ పిల్లలకో, వాళ్ళకో ఏ ఆఫీసుకి కావాలంటే ఆ ఆఫీసుకి కాల్ లెటర్సు వొకయేడాదిపాటు యిచ్చిగలను. అది చెయ్యదా వెయ్యి రూపాయలు!?

* *

"అంచమే కాద్సార్: నాకు రికమెండేషను కూడా యిష్టంలేదు. మా ఫాథర్ నాతో చెప్పిందేంటంటే మీరూ ఆ ఆఫీసర్ గారూ మంచి స్నేహితులని. ఆఫీసరుగారు యింటర్వ్యూ కండక్ట్ చెయ్యలేదుకదా. మేనేజర్ గారు ఈ జాబ్‌కి నన్ను సెలక్ట్ చెయ్యడానికి ఆఫీసరుగారు చెప్తున్నారంటే యిది రికమెండేషనే కదాండి? మేం యింటర్వ్యూకి యిరవై మందొచ్చేం. అందరికీ చిన్న రాత పరీక్ష పెట్టేరు. దాంట్లో మార్కులు తియమనండి. అయిపోయాక వోరల్‌లో కొన్ని కొశ్చన్లడిగారండి. అవి, వాటి ఆన్సర్లు స్టెనోగారి చేత రికార్డు చేయించి ఫైల్‌చేసి దాచారటండి. అవి కూడా తీసి చూడమనండి నా పేరు సెలక్టు బావుంటేనే నాకు జాబ్ యిమ్మనండి. నాకు

రికమెండేషన్‌తోను, లంచంతోను జాబ్ సంపాదించడం యిష్టంలేదు. అలాంటి జాబ్‌మీద నాకు రెస్పెక్టుండదు. ఆ పని నేను చెయ్యలేను" అన్నాడు రిక్షా అప్పిగాడి కొడుకు. వాడి పేరు నారాయణ.

నారాయణ యిచ్చిన వుపన్యాసంలో నాయకత్వ ధోరణి లేదు. అతని రూపం కనీసం స్టూడెంట్ లీడర్లాక్కూడా లేదు. అతనన్న మాటలు, ఆ వినయస్వరం. వింటే అందులో యెంతనిజాయితీ వుందో తెలుస్తుంది. అతను ఫార్ములా కోసం ఆ నీతులు చెప్పడంలేదని, మాట మాటా ఫీలై అన్నాడని నేను గ్రహించేను. మహా వ్యభిచారికూడా చెరచలేని పతివ్రతలున్నట్టే అనుభవం ప్రపంచజ్ఞానం అనే ఆయుధాల్తో ఈ కుర్రవాణ్ణి నేను జయించలేనని తెలిసిపోయింది. అలాంటివని చెయ్యడానికి నాకు సంకల్పమే కలగలేదు.

"ఆ లెక్కని నీకీ జాబేకాదు అసలే జాబూ రాదు" అన్నాను.

"రాకపోతే ఏం నియ్యండి సార్. నేను నాలుగు బ్యాంకులకి అప్లయ్ చేశాను. రెండిట్లో పరీక్షలు రాశానుకూడా. ఆ నాలుగు బ్యాంకుల్లోనూ కూడా స్వయం ఉపాధి పథకం కింద నాకు ఋణం యివ్వమని వేరేవేరే స్కీము లిచ్చాను. ఎవడో ఒకడు నా శక్తిని గుర్తించి నాకు జీవనోపాధి కల్పించకపోడు అని నా నమ్మకం సార్."

"కాని నీ సిద్ధాంతాల మీద నువ్వు యెన్నాళ్ళో నిలబడలేవు బాబూ. ఏ బ్యాంకో నీకు అప్పిస్తుంది. నువ్వు వ్యాపారం చేస్తావు. లాభం వొచ్చినప్పుడు నీ స్టేట్‌మెంటు చూసి యెక్కువ టాక్సులు వేస్తారు నష్టం వొచ్చిందని నువ్వు మరుచ ఉడాది లెక్కలు చూపించినా అవి దొంగలెక్కలంటారు. అంచేత మరీ టూమచ్ నిజాయితీ పనికిరాదు. ఆలోచించు" అన్నాను.

"ఎందుకు పనికిరాదో యెప్పుడు పనికిరాదో నేను అనుభవంమీద తెలుసుకోవచ్చు కదండి. అప్పుడెప్పుడో వర్షం వస్తుందని యిప్పట్నించీ గొడుగేసుకుని తిరగడం యెందుకు?"

"అదీ, యిదీ వొకటికాదు. నీకు ఈ సిద్ధాంతాలంటూ యేర్పడ్డానికి కారణం అంతా నీ జీవితానుభవమేనా? దాంట్లో నీ టెక్స్ట్ బుక్కుల్లో చదివిందీ నీ లెక్చరర్స్ చెప్పిందీ లేదంటావా?"

"ఏమో సార్. మీ దగ్గర నేను అంత నిష్కర్షగా మాట్లాడలేకపోతున్నాను. అయినా ప్రస్తుతానికి మాత్రం ఇదేనండి నా నిర్ణయం. లంచం, రికమెండేషను లేకండా వస్తే ఆ ఉద్యోగంలో చేరుతాను లేకపోతే ఖాళీగానే వుంటాను."

"నువ్వు ఖాళీగా వుంటావు. కాని నీకు సజావుగా నువ్వనుకున్న పద్ధతిని ఉద్యోగం దొరికేలోగా మీ నాన్న ఖాళీ అయిపోతాడేమో ఆలోచించావా?"

"సెంటిమెంట్లు అడ్డం పెట్టి ఆర్గుమెంట్లు వెయ్యకండి సార్," అని తర్జనిచూపాడు నారాయణ. అతనింతసేపూ నిలబడి మాట్లాడుతున్నాడు. నేను ఈజీ చేర్లో కూర్చున్నాను. నాకు అతన్నిచూసి యెంతో గౌరవం కలిగి తటాలున లేచాను. అతని వీపుమీద చెయ్యిపెట్టి "శభాష్" అన్నాను. చిరునవ్వు తెచ్చుకుని అన్నాను.

"నువ్వు నా పరీక్షకి నిలబడ్డావు. నిలబడతావో లేదోనని అనుమానించేను. నీవన్నీ వొట్టి స్టూడెంట్ లీడరు పైపై బింకాలేమో అనుకున్నాను. ఇప్పుడు నాకు నిజంగా సంతోషంగా వుంది. అంచేత అసలు సంగతి చెప్పేస్తున్నాను. నేనిందాకే ఆ ఆఫీసు మేనేజరుగారికి ఫోన్‌చేసి కనుక్కున్నాను నీ గురించి. యు డిడ్ యువర్ ఇంటర్‌వ్యూ వెల్ అండ్ బెటర్ దాన్ అదర్స్. అతను నిన్ను ఏ నిబంధనా లేకండా సెలక్టు చేసేడు. దానికి నా కంగ్రాచులేషన్స్ నీకు" అని చెయ్యి కలిపాను. నా కళ్ళలోకి చూస్తూ యాంత్రికంగా చెయ్యిచ్చాడు.

"థాంక్యు సార్" అనికూడా అన్నాడు.

"రేపు నీకు ఆర్డర్ వస్తుంది. ఎల్లుండి మంచిది కాదు రేపేజాయినైపో" అన్నాను.

"రేపు నాకు ఆర్డరొస్తే రేపే జాయినైపోతాను. ఎల్లుండొస్తే ఎల్లుండే జాయినౌతాను. మనం చేసేదే మంచి. దానికి మంచి రోజంటూ కూడా వెతకాలా సార్!" అంటూ వెళ్ళాడు.

అతన్ని దగా చేసినందుకు నాకు కష్టంగానే వుంది. కాని రిక్షా అప్పిగాడు వాడిమీద చాలా ఆశలు పెట్టుకున్నాడు. వాడి కొడుకు కలెక్టర్ అయిపోతాడని వాడికేం ఆశలేదు. కాని తనలా రిక్షా లాక్కుండా, తనలా కమీషన్లు పెర్సంటేజిలూ పంచభక్ష్య పరమాన్నాలనుకోకుండా తనలా పూటబత్తెం పుల్లవెలుగూ కాకండా వాడి జీవితం వెళ్ళాలని అప్పిగాడి కోరిక. దానికి తగిన అర్హత నారాయణ సంపాదించుకొనేటందుకు వీలుగా అప్పిగాడు తన మనసునీ, శ్రమనీ సిద్ధంచేసి వున్నాడు. కనక అప్పిగాడిది న్యాయమైన కోరిక. వెయ్యి అబద్ధాలాడి వొక పెళ్ళి చెయ్యొచ్చునన్నది మన నీతి శాస్త్రం ఒక అబద్ధమాడి వొక కుర్రాణ్ణి వాడిద్వారా ఒక కుటుంబాన్ని ఆకలినుంచి కాపాడ్డానికి ఒప్పుకోదా అని నేను ఈ అబద్ధానికి పనుకట్టేను. అంటే నేనింకెప్పుడూ ఏ అబద్ధమూ ఆడలేదనీ ఆడననీ కాదు. ఇందులో నా స్వార్థం లేదుకద.

* * *

రెండు రోజులైంది.

పొద్దుటే ఎనిమిదిన్నరకి నేనాఫీసుకెళ్ళాలి. రిజిస్ట్రేషను కోసం, రెన్యూవల్ కోసం కుర్రాళ్ళు మా ఆఫీసు దగ్గర రోజూ వందల సంఖ్యలో (పోనీ వేల సంఖ్యలో) గుమికూడతారు. వాళ్ళు మా ఆఫీసు వల్ల సంపాదించే ఉద్యోగాలెన్నో, ఇంటర్‌వ్యూలెన్నో నాకు తెలుసు. దాంట్లో నేనేం చెయ్యలేను. అయితే నా దగ్గరుండే మెయిన్ కారిడర్ తాళం చెవి తీసుకెళ్ళేదాకా వాళ్ళు ఎండలో నుంచోవాలి. ఆఫీసు జవాను దగ్గర కూడా ఓ తాళం వుంటుంది. కాని వాడు పది గంటలదాకా రాడు. తొలిరోజు స్టాకుండిపోయిన ఫైళ్ళు, సెలక్షన్ కార్డులూ చూసి సరైన ఆర్డర్ వేయించేటందుకు ప్రశాంతంగా నిశ్శబ్దంగా పొద్దుట పూట ఓ గంట కూచుంటాన్నేను. ఆ గంటా కుర్రాళ్ళు (అమ్మాయిలూనూ) ఎండలో నుంచోకండా నేను కాయగలను.

ఆ పనిమీద నేనాఫీసుకెళ్ళే టైం అప్పిగాడికి తెలుసు. మా యింటి పక్కనే వున్న ఓ కాన్వెంటుకి నలుగురు పిల్లల్ని రిక్షాలో తెచ్చి ఆ రిక్షాని మా ఇంటెదురుగా పెడతాడు వాడు. ఈ రెండు రోజులూ వాడు రాలేదు.

వాడు నా ఆస్థాన రిక్షావాడు కాదు. అంచేత వాడు రాలేదుకదా అని నా పని ఆగిపోదు.

పని ఆగిపోదు కాని, అలా ఆఫీసు మేనేజరుగారికి నేను చెప్పాను: ఫలానా అప్పిగాడ్ని మీ రెరుగున్నారు కదా, వాడి కొడుక్కి ఉద్యోగం యిచ్చే విషయంలో "యు కెన్ గో ఎ హెడ్" తరవాత నేనున్నాను మధ్యలో. మీకేం ఫరవాలేదు. వాడు జాయినయ్యేడని మీరు నాకు ఫోన్ చెయ్యండి. మిగతా విషయాలు ఆ రాత్రి మనం కలుసుకొని మాటాడదాం అని—

ఆ ఫోను రాలేదు.

ఈ రిక్షా రాలేదు.

నా మాట ఆ మేనేజరు దగ్గర పెండింగులో వుండిపోయింది. నాకు అదేదో ముఖ్యమైన ఫైలు పెండింగుండిపోయినంత కష్టంగావుంది. కాని ఏం చెయ్యడం? అప్పిగాడి ఎడ్రసు నాకు తెలీదు. తెలిసినా

సంప్రదాయ మాధురి

మందార మకరందాలు

శ్లో॥ చత్వారో ధనదాయాదా: ధర్మాగ్ని నృప తస్కరా:।
తేషాం జ్యేష్ఠావమానేన త్రయః కుప్యంతి సోదరా:॥

ధర్మం, అగ్ని, రాజు, దొంగ, వీరు నలుగురూ ధనానికి దాయాదులు. వీరిలో జ్యేష్ఠుని అంటే, ధర్మాన్ని అవమానిస్తే మిగతా ముగ్గురూ కోపిస్తారు. అంటే ధర్మం లేనివాని ధనం అగ్నిపాలో, రాజుపాలో, దొంగపాలో అవుతుందని తాత్పర్యం.

నేనక్కడికి వెళ్ళలేకపోవచ్చును.

టిఫిన తిని, కాఫీతాగి, చుట్ట వెలిగించుకుని గేటు దగ్గర నిలబడ్డాను, ఆలోచించుకుంటూనూ.

మొన్న అదేవడి రిక్షాలోనో వెళ్ళాను ఆఫీసుకి. వాడు తోవంతా సణుగుతూనే తొక్కేడు. ఇద్దరు మనుషుల బరువున్నారు బాబూ రూపాయి యిత్తారా అని ఆఫీసు చేరేక నిలేశాడు.

నిన్న వాడు మళ్ళా వచ్చాడు. రానని చెయ్యి ఊపేసి నించుండిపోయేను ఎవడో పార్టీ వచ్చి ఆటోరిక్షా తెచ్చేను సార్. తమర్ని ఆఫీసు దగ్గర విడిచిపెడతాను దయచేయండి" అన్నాడు. మన్నించాను నా కోర్కెని.

ఇవాళ—

అసలు రిక్షా ఎక్కాలనిపించడంలేదు. ఎవడేనా పార్టీ కారు తెచ్చినా ఎక్కాలని లేదు.

సిటీ బస్సులో పోవాలనుంది అంత చిరాగ్గా వుంది. ఈ అప్పిగాడి కొడుకు నారాయణ వ్యవహారం ఆ మేనేజరుతో సంభాషణ- ఏమైనట్టు ?

చుట్ట పారేసి బస్సుస్టాపుకి నడుస్తున్నాను.

గుడగుడమని చప్పుడు చేసుకుంటూ మోటార్ రిక్షావొచ్చి నా పక్కని ఆగింది.

"సార్; నమస్కారంసార్!" అన్నాడు రిక్షా అబ్బాయి యింజిన్ సీటుమీదనుంచి దిగి.

"నమస్కారం!" అని నడిచేస్తున్నాను: బస్సెక్కుదామన్న దృఢ నిశ్చయంతో ధ్యానంతో పరధ్యాన్నమై

"కూర్చోండి సార్; ఆఫీసుకి లాక్కెళ్ళిపోతాను" అన్నాడు.

వాడు నారాయణ.

బి కాం ఫస్ట్ క్లాస్!

"ఎక్కువ ఇవ్వద్దుసార్. మామూలుగా రూపాయే ఇవ్వండిసార్. రండిసార్"అని సీటు దుమ్ము దులిపాడు.

"నువ్వటోయ్?" అన్నాను.

వాడి చిరునవ్వులో వంద దీపాలున్నాయి.

"మరేనండి. నేనేనండి "

"వాట్ హేపెన్డ్ టు యువర్ జాబ్" అన్నాను.

"ఇప్పుడింక ఇదే సార్ నా జాబ్. రండి సార్."

నా చేతిలో బ్యాగు రిక్షాలో పెట్టాడు.

ఎక్కాను.

* * *

నారాయణతో నేనన్నమాటలు నిజమేనని అతను 'వెరిఫై'చేసి కనుక్కున్నాడు. కాని సెలక్షన్ విషయంలో ప్రోగ్రాం కొంచెం తారుమారైంది

"నేనే వెధవ పనికి తయారుపడితే నాకన్నా వెధవ పన్లు చేసేవాడు నాకు షూర్టీ ఏమిటి? తెస్తే రడీ క్యాష్ తీసుకురా; లేకపోతే రేపు పుదయానికి ఆర్డర్ యింకొకళ్ళకిచ్చేస్తున్నాను" అని నిష్కర్షగా చెప్పారట ఆ మేనేజరుగారు.

కొడుకుతో చెప్పకండా అప్పిగాడు రిక్షా అమ్మి యెనిమిది వందలూ రాత్రి పదకొండు గంటల వేళకి పై రెండొందలూ అప్పు సంపాదించి యింత రాత్రప్పుడు ఆయనగార్ని లేపి ఇచ్చేదేమిటి; రేపు ఎలాగా రిక్షాపనిలేదుకదా తెల్లారగలేచి యిస్తే సరిపోదా అని డబ్బుతెచ్చి గుడిశలో పెట్టి నిద్దరోయాట్ట అప్పిగాడు.

అర్థరాత్రప్పుడు నారాయణకి మెలకువ వచ్చి చెటకొస్తే రోజూ వుండవలసినచోట రిక్షా లేదు, వాళ్ళమ్మని లేపి గట్టిగా గుంజేసరికి పాము చావకండా కర్ర విరక్కండా ఏదో చెప్పిందిటది.

దాంట్లోంచి సారాంశం లాగి, మళ్ళీ వో గంట పోయేక ఇంట్లో వెతికి, ఆ డబ్బు తీసేసుకుని నారాయణ ఇంట్లోంచి లేచిపోయాడుట.

ఒకానొక బ్యాంకువాళ్ళు ఆ ఉదయం కలెక్టర్‌గార్ని ఆహ్వానించి, అంతకు మూడునెలల క్రిందట రిజిస్టర్ చేయించుకున్న కొందరు దరఖాస్తుదార్లకి ఒక్కొక్కడి దగ్గరా వెయ్యేసి రూపాయలు కట్టించుకుని రెండేసి వేలకి బాండ్లు రాయించుకుని, ఆ రోజు కలెక్టర్‌గారి ద్వారా పంపిణీ చేయించిన ఇంజన్‌రిక్షాలు మొత్తం ముప్ఫయ్యయిదుట.

రిజిస్ట్రేషను చేసుకుని డబ్బు కూడా సిద్ధం చెసుకున్న వాళ్ళలో నారాయణ ఒకడు.

ఆ విధంగా అతనికి నిన్న మధ్యాహ్నం మూడు గంటలకల్లా ఇంజన్ రిక్షా చేతికొచ్చింది. ట్రెయినింగు సర్టిఫికేట్లు సరిచూసుకోడం అన్నీ అయేసరికి ఐదు.

పొద్దున్నే డ్యూటీకొచ్చేసి నన్ను డ్యూటీకి తీసుకెళ్తున్నాడన్నమాట!

* *

"ఏదో విధంగా నువ్వు వృద్ధిలోకి రావాలని మీ నాన్న ఆరాటపడుతూవుంటే నువ్విలా చైడం యేం బాగా లేదోయ్" అన్నాను; మా ఆఫీసు దగ్గర రిక్షాదిగి.

నారాయణ నా బ్యాగ్ పట్టుకుని నా వెనకాలే ఆఫీసులోకొస్తున్నాడు. "నేను వృద్ధిలోకి రాలేదని యెవరనగలరు సార్? మా నాన్న మామూలు రిక్షా తొక్కాడు; నేను ఇంజిన రిక్షా తొక్కుతున్నాను: మా నాన్న స్వంతరిక్షా కొనుక్కుంటానంటే దేశం, సంఘం ఏ సాయం చెయ్యలేదు. నేను ఇంజిన్ రిక్షా కొనుక్కుంటానంటే జాతీయం చేయబడ్డ బ్యాంకు నాకు రెండువేలు అప్పిచ్చింది. ఇది ప్రగతి కాదని యెవరంటారు సార్?"

"పోనీ నీకేదైనా సెలక్షన్ వస్తే ఈ ఇంజిన్‌రిక్షా మీ నాన్నకిచ్చేసి నువ్వు వుద్యోగంలో చేరుదువుగాని" అని, ప్రగతి పథంలో పయనిస్తున్న దేశం తరపున నన్ను నేను ఓదార్చుకున్నాను.